

**INSTYTUT BIOTECHNOLOGII
PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO
im. prof. Wacława Dąbrowskiego
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

ZIARNO ZBÓŻ

ze zbiorów 2022 r.

Wielopierścieniowe Węglowodory Aromatyczne

Badania zrealizowane w ramach:

Zadania 1. : Analiza jakości surowców rolnych z uwzględnieniem zagrożenia wystąpienia substancji skażających oraz

Zadania 2. : Określenie standardów i wymagań jakościowych dla ziarna pszenżyta, jęczmienia i owsa na potrzeby obrotu towarowego ziarna.

ZIARNO ZBÓŻ

ze zbiorów 2022 r.

Autorzy: dr hab. inż. Marek Roszko, prof. IBPRS
inż. Magdalena Szczepańska

Zakład Bezpieczeństwa i Analizy Chemicznej Żywności
Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno – Spożywczego
Państwowy Instytut Badawczy

Warszawa, grudzień 2022 r.

1. Wprowadzenie

Zanieczyszczenia organiczne występujące w nieprzetworzonym ziarnie zbóż można podzielić na te pochodzenia biologicznego oraz stanowiące pozostałości różnych substancji chemicznych. Przykładem tych pierwszych są mykotoksyny wytwarzane przez pleśnie.

Zanieczyszczenia chemiczne obejmują przede wszystkim pestycydy celowo stosowane przez rolników do ochrony upraw oraz substancje które migrują do ziarna ze środowiskowego, np. dioksyny, chlorowane bifenyle, polibromowane etery difenylowe czy wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA). Cząsteczki WWA składają się z wielu skondensowanych pierścieni aromatycznych tworzących struktury płaskie. Powstają w wyniku niecałkowitego spalania materii zawierającej węgiel, w tym materii organicznej. WWA znajdują się również w ropie naftowej, w związku z tym ich obecność w surowcach rolnych może być związana z wydobyciem / produkcją i przetwarzaniem ropy naftowej (WWA pochodzenia petrogenicznego). WWA są wysoce tłuszczo rozpuszczalne, ze wartościami współczynników podziału oktanol/woda (wyrażone jako log o/w) przekraczające 3 i są chemicznie umiarkowanie obojętne. Badania w kierunku obecności wielopierścieniowych węglodorów aromatycznych WWA prowadzi się głównie w odniesieniu do żywności przetworzonej. Żywności w której spodziewa się zanieczyszczenia WWA w wyniku obróbki cieplnej i/lub wybranych innych technik przetwarzania. Liczba dostępnych doniesień na temat zanieczyszczeń WWA w nieprzetworzonym materiale roślinnym jest jednak ograniczona. WWA nie wykazują potencjału biomagnifikacyjnego, mają natomiast pewne wspólne cechy z chemikaliami sklasyfikowanymi jako trwałe zanieczyszczenia organiczne (TZO). Pomimo, że nigdy nie zostały sklasyfikowane jako TZO, są wszechobecne w środowisku. Podobnie jak inne zanieczyszczenia organiczne, WWA są przenoszone w środowisku na powierzchni cząstek stałych lub jako rozproszone w fazie gazowej. Na podstawie badań wykazano, że poziomy WWA obserwowane w materiale roślinnym są skorelowane ze stężeniem WWA w powietrzu i na powierzchni pyłów zawieszonych. Przyjmuje się, że powietrze atmosferyczne jest główną drogą skażenia rośliny przez WWA poprzez opad atmosferyczny pyłów zawieszonych. Migracja WWA z powietrza do roślin zależy od kilku czynników, są to m.in. obecność woskowatego naskórka lub obecność w ich składzie związków zdolnych do tworzenia kompleksów z cząsteczkami WWA. Dostępne dane wskazujące również ma inną możliwą trasę zanieczyszczenia - absorpcję WWA przez system korzeniowy roślin. Niemniej wskazuje się na ograniczone znaczenie tej drogi zanieczyszczenia. WWA są substancjami niebezpiecznymi.

Wywołują szkodliwe efekty zdrowotne w organizmach żywych. Są rakotwórcze i genotoksyczne u ludzi i dzikich zwierząt. Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne obejmują bardzo liczną grupę związków. W celu harmonizacji przepisów oraz łatwiejszego szacowania poziomu zanieczyszczenia żywności węglowodorami w krajach Unii Europejskiej stosuje się substancje wskaźnikowe w tym Benzo[a]piren oraz sumy czterech wskaźnikowych węglowodorów (benzo[a]piren, chryzen, benzo[a]antracen, benzo[b]fluoranten). Dodatkowo, Komisja Europejska nałożyła na kraje członkowskie obowiązek monitorowania 15 związków zaliczonych do wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych. W konsekwencji rozporządzenia Komisji Europejskiej (KE) określające maksymalne dopuszczalne poziomych zanieczyszczeń chemicznych w żywności zawierają maksymalne limity dla zarówno 4 WWA jak i benzo[a]pirenu.

2. Metodyka badań

2.1. Liczba próbek do badań i metody badań

W ramach programu badań realizowanego we współpracy z Zakładem Przetwórstwa Zbóż i Piekarstwa IBPRS-PIB zgromadzono 308 próbek ziarna pszenicy, jęczmienia, owsa, pszenżyta, kukurydzy i żyta badaniom poddano po 30 próbek ziarna każdego gatunku roślin. Próbki do badań pochodziły z elewatorów zbożowych i firm zajmujących się przetwórstwem ziarna jęczmienia ze zbiorów z roku 2022. Próbki pochodziły z różnych rejonów klimatyczno-uprawowych, przyjętych przez Centralny Ośrodek Badania Roślin Uprawnych (COBORU) dla potrzeb oceny odmian w Polsce. Badania prowadzono zgodnie z metodykami opublikowanymi wcześniej przez autorów (Roszko i wsp. 2014, 2018, 2020).

Stosowane oznaczenia : ace – acenaften, acy – acenaftylen, ant – antracen, B[a]A – benzo[a]antracen, b[a]p – benzo[a]pyrene, b[b]fl – benzofluoranthren, b[c]f – benzo[c]fluoren, b[c]phe – benzo[c]fenantren, b[g,h,i]p – benzo[g,h,i]pyrelen, b[j]fl – benzo[j]flurantren, b[k]fl – benzo[k]fluorantren, Chr – chryzen, CP[c,d]P – cyclopenta[c,d]piren, db[a,h]a – dibenzo[a,h]antracen, db[a,e]pyr – dibenzo[a,e]pyrelen, db[a,h]pyr – dibenzo[a,h]pyrelen, db[a,i]pyr – dibenzo[a,i]pyrelen, db[a,l]pyr – dibenzo[a,l]pyrelen, flu – fluoren, i[c,d]p – indeno[c,d]piren, nap – naftalen, phe – fenantren, pyr – piren.

3. Wyniki badań.

Zbiornicze dane uzyskane na podstawie przeprowadzonych badań przedstawiono w Tabeli 1-12.

Zawartości badanych substancji obliczono jako dolna granica oznaczalności przyjmując wartości poniżej granicy oznaczalności jako równe zero. Zawartości przedstawiono również jako środkowa granica oznaczalności przyjmując wartości poniżej granicy jako równe stężeniom odpowiadającym połowie granicy oznaczalności. Badania obecności zanieczyszczeń środowiskowych w żywności przyjmują założenie, że wszystkie badane substancje są obecne w żywności a niemożność ich oznaczenia ilościowego wynika wyłącznie z ograniczeń stosowanych metod analitycznych.

W badanym materiale niezależnie od gatunku stwierdzano obecność w przeważającej ilości obecność niskocząsteczkowych węglowodorów aromatycznych z przewagą naftalenu, fenantrenu, fluorenu, acenaftenu, acenaftyleny, fluorantenu, pirenu i antracenu. Ogólnie obserwowane poziomy zawartości węglowodorów można uznać za niskie.

Obowiązujące rozporządzenie Komisji Europejskiej 1881/2006 z późniejszymi zmianami nie określa maksymalnych dopuszczalnych zawartości wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w ziarnie zbóż. W odniesieniu do powyższego rozporządzenia określono dopuszczalne zawartości dla przetworzonej żywności na bazie zbóż przeznaczonej do żywienia niemowląt i małych dzieci. Dla powyższej kategorii maksymalna zawartość benzo[a]pirenu oraz sumy wskaźnikowych węglowodorów określona została na poziomie 1 ug kg⁻¹. Maksymalne zawartości benzo[a]pirenu obliczone jako środkowa granica oznaczalności w żadnej z badanych próbek nie przekroczyła wartości 1 ug kg⁻¹. W przypadku sumy wskaźnikowych węglowodorów przekroczenia wartości 1 ug kg⁻¹ obserwowano w przypadku próbek pszenicy, jęczmienia i kukurydzy. Przy średnich wartościach wyłącznie w przypadku jęczmienia powyżej 1 ug kg⁻¹. Należy wyraźnie podkreślić, że procesy przetwórcze ziarna zbóż stosowanego w żywieniu ludzi usuwają zewnętrzną część ziarniaków. Stąd też procesy przetwórcze usuną znaczną jeżeli nie większość zanieczyszczeń zalegających na powierzchni ziarniaków. Na tej podstawie można wnioskować, że ziarno zbóż jest pod tym względem bezpieczne dla konsumentów a obecność węglowodorów aromatycznych nie stanowi istotnego zagrożenie również dla jego obrotu towarowego.

Profil węglowodorów (Rys 1 i Rys 2) oraz wzajemne stosunki poszczególnych substancji są wskaźnikiem źródeł zanieczyszczenia materiału roślinnego węglowodorami aromatycznymi. Na rysunku 3 pokazano rycinę przedstawiającą stosunek zawartości fluorantrenu do sumy fluorantrenu oraz pirenu w odniesieniu do stosunku antracenu do sumy antracenu i fenantrenu obliczony dla wszystkich badanych próbek. Uzyskane wyniki wskazują na zanieczyszczenie zależne od produktów ropopochodnych. Dodatkowo literatura wskazuje, że wysokie zawartości naftalenu mogą wskazywać na zanieczyszczenie będące wynikiem emisji spalin z transportu drogowego.

Tabela 1 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie pszenicy, dolna granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,958	0,812	0,388	1,890	0,476
Acy	0,283	0,184	0,062	1,078	0,258
Ant	0,607	0,290	0,124	5,450	1,139
B[a]A	0,111	0,052	0,000	0,722	0,177
B[a]P	0,011	0,000	0,000	0,094	0,029
B[b]Fl	0,148	0,068	0,050	0,652	0,211
B[c]F	0,021	0,000	0,000	0,334	0,073
B[c]Phe	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[ghi]P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[j]Fl	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[k]Fl	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Chr	0,276	0,206	0,146	0,770	0,198
CP[c,d]P	0,001	0,000	0,000	0,024	0,005
DB[a,h]A	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,e]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,i]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,l]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Flu	1,427	1,670	0,550	2,894	0,772
Fl	1,599	1,346	0,498	4,594	1,020
I[c,d]P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Nap	5,031	5,357	1,740	8,258	1,895
Phe	5,712	4,198	2,440	17,200	3,836
Pyr	0,668	0,530	0,150	1,952	0,470
EU 4	0,546	0,330	0,216	1,944	0,435

Tabela 2 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie jęczmienia, dolna granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,928	0,800	0,154	2,318	0,621
Acy	0,363	0,278	0,082	1,098	0,309
Ant	0,384	0,298	0,124	0,996	0,259
B[a]A	0,391	0,217	0,088	1,254	0,363
B[a]P	0,229	0,123	0,000	0,864	0,253
B[b]Fl	0,514	0,223	0,040	3,842	0,851
B[c]F	0,215	0,118	0,048	0,816	0,218
B[c]Phe	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[ghi]P	0,006	0,000	0,000	0,076	0,019
B[j]Fl	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[k]Fl	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Chr	0,626	0,468	0,206	1,494	0,397
CP[c,d]P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]A	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,e]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,i]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,l]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Flu	2,437	2,104	0,768	6,028	1,368
Fl	1,580	1,181	0,498	4,594	1,060
I[c,d]P	0,677	0,350	0,106	4,344	0,983
Nap	4,171	4,142	2,992	6,772	0,814
Phe	6,826	4,759	2,302	27,350	6,179
Pyr	1,758	0,797	0,000	15,244	3,287
EU 4	1,677	0,890	0,000	5,831	1,542

Tabela 3 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie kukurydzy, dolna granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,783	0,837	0,044	1,788	0,540
Acy	0,090	0,092	0,018	0,186	0,052
Ant	0,477	0,422	0,312	0,738	0,146
B[a]A	0,101	0,038	0,006	0,454	0,139
B[a]P	0,092	0,019	0,000	0,458	0,139
B[b]Fl	0,150	0,060	0,018	0,526	0,164
B[c]F	0,074	0,045	0,022	0,232	0,058
B[c]Phe	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[ghi]P	0,082	0,038	0,012	0,338	0,095
B[j]Fl	0,082	0,029	0,010	0,410	0,101
B[k]Fl	0,111	0,038	0,012	0,418	0,127
Chr	0,165	0,090	0,054	0,560	0,146
CP[c,d]P	0,035	0,026	0,010	0,206	0,042
DB[a,h]A	0,034	0,032	0,002	0,084	0,030
DB[a,e]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,i]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,l]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Flu	1,835	0,979	0,454	6,686	1,796
Fl	1,054	0,926	0,446	2,692	0,554
I[c,d]P	0,068	0,019	0,004	0,312	0,090
Nap	4,171	4,142	2,992	6,772	0,814
Phe	7,007	6,274	3,722	12,274	2,354
Pyr	0,568	0,426	0,066	1,768	0,416
EU 4	0,483	0,184	0,000	1,998	0,574

Tabela 4 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie owsa, dolna granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

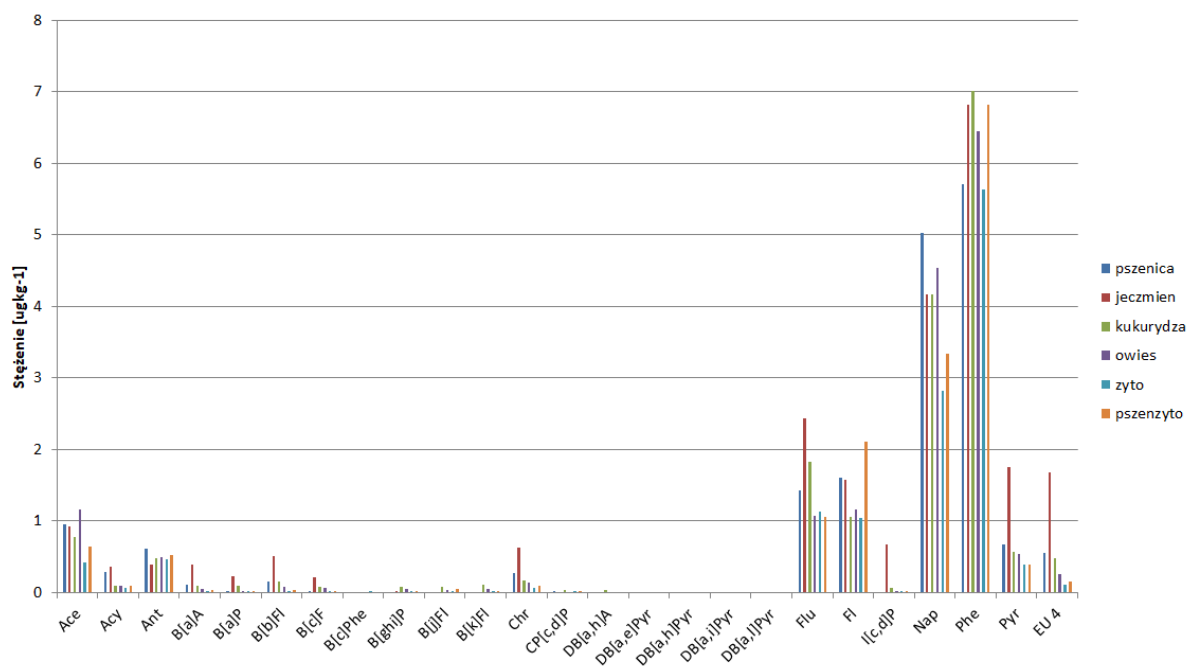
Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	1,163	1,087	0,854	1,750	0,250
Acy	0,090	0,092	0,018	0,186	0,052
Ant	0,496	0,444	0,322	0,902	0,149
B[a]A	0,054	0,046	0,016	0,098	0,024
B[a]P	0,002	0,000	0,000	0,036	0,008
B[b]Fl	0,074	0,070	0,036	0,136	0,030
B[c]F	0,061	0,049	0,030	0,136	0,032
B[c]Phe	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[ghi]P	0,047	0,036	0,000	0,274	0,057
B[j]Fl	0,039	0,037	0,020	0,074	0,015
B[k]Fl	0,053	0,047	0,028	0,120	0,025
Chr	0,138	0,119	0,088	0,300	0,051
CP[c,d]P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]A	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,e]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,i]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,l]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Flu	1,078	0,993	0,346	1,920	0,353
Fl	1,155	0,994	0,586	3,088	0,588
I[c,d]P	0,023	0,022	0,000	0,050	0,012
Nap	4,537	4,271	2,104	6,632	1,115
Phe	6,447	6,259	4,048	10,952	1,697
Pyr	0,538	0,471	0,148	0,816	0,197
EU 4	0,255	0,236	0,000	0,534	0,113

Tabela 5 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie żyta, dolna granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,421	0,354	0,096	1,018	0,273
Acy	0,067	0,052	0,024	0,236	0,053
Ant	0,464	0,454	0,210	0,852	0,197
B[a]A	0,025	0,020	0,006	0,070	0,017
B[a]P	0,001	0,000	0,000	0,014	0,003
B[b]Fl	0,025	0,022	0,000	0,060	0,019
B[c]F	0,012	0,010	0,002	0,046	0,011
B[c]Phe	0,025	0,020	0,008	0,074	0,017
B[ghi]P	0,018	0,016	0,000	0,054	0,015
B[j]Fl	0,013	0,010	0,000	0,038	0,009
B[k]Fl	0,017	0,018	0,000	0,064	0,015
Chr	0,068	0,060	0,024	0,228	0,042
CP[c,d]P	0,013	0,008	0,000	0,074	0,016
DB[a,h]A	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,e]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,i]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,l]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Flu	1,125	1,058	0,564	2,768	0,534
Fl	1,040	0,902	0,476	2,882	0,542
I[c,d]P	0,019	0,014	0,000	0,064	0,017
Nap	2,814	2,778	0,000	5,448	1,328
Phe	5,636	5,210	3,000	11,076	1,973
Pyr	0,397	0,284	0,166	2,158	0,439
EU 4	0,107	0,098	0,000	0,340	0,072

Tabela 6 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie pszenżyta, dolna granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,647	0,594	0,392	1,298	0,239
Acy	0,089	0,088	0,032	0,162	0,037
Ant	0,528	0,506	0,304	1,128	0,205
B[a]A	0,035	0,025	0,008	0,116	0,030
B[a]P	0,004	0,000	0,000	0,086	0,019
B[b]Fl	0,031	0,028	0,016	0,074	0,015
B[c]F	0,016	0,013	0,000	0,034	0,009
B[c]Phe	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
B[ghi]P	0,020	0,018	0,010	0,038	0,009
B[j]Fl	0,045	0,041	0,014	0,112	0,021
B[k]Fl	0,018	0,016	0,004	0,044	0,009
Chr	0,088	0,087	0,036	0,174	0,027
CP[c,d]P	0,021	0,016	0,004	0,104	0,021
DB[a,h]A	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,e]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,h]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,i]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DB[a,l]Pyr	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Flu	1,058	1,025	0,342	1,804	0,387
Fl	2,109	1,010	0,350	7,564	2,153
I[c,d]P	0,007	0,006	0,002	0,012	0,003
Nap	3,338	3,028	2,106	6,066	1,049
Phe	6,816	5,168	3,292	14,470	3,254
Pyr	0,390	0,417	0,074	0,656	0,177
EU 4	0,151	0,138	0,000	0,380	0,078

Rys 1 Profil węglowodorów aromatycznych w ziarnie badanych gatunków zbóż.

Tabela 7 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie pszenicy, środkowa granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,958	0,812	0,388	1,890	0,476
Acy	0,285	0,184	0,080	1,078	0,257
Ant	0,607	0,290	0,124	5,450	1,139
B[a]A	0,192	0,140	0,140	0,722	0,139
B[a]P	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
B[b]Fl	0,196	0,120	0,120	0,652	0,191
B[c]F	0,121	0,110	0,110	0,334	0,049
B[c]Phe	0,090	0,090	0,090	0,090	0,000
B[ghi]P	0,320	0,320	0,320	0,320	0,000
B[j]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
B[k]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
Chr	0,276	0,206	0,146	0,770	0,198
CP[c,d]P	0,050	0,050	0,050	0,050	0,000
DB[a,h]A	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
DB[a,e]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,h]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,i]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,l]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
Flu	1,427	1,670	0,550	2,894	0,772
Fl	1,599	1,346	0,498	4,594	1,020
I[c,d]P	0,160	0,160	0,160	0,160	0,000
Nap	5,031	5,357	1,740	8,258	1,895
Phe	5,712	4,198	2,440	17,200	3,836
Pyr	0,668	0,530	0,150	1,952	0,470
EU 4	0,834	0,640	0,576	2,020	0,377

Tabela 8 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie, środkowa granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,928	0,800	0,154	2,318	0,621
Acy	0,363	0,278	0,082	1,098	0,309
Ant	0,384	0,298	0,124	0,996	0,259
B[a]A	0,403	0,217	0,140	1,254	0,354
B[a]P	0,288	0,170	0,170	0,864	0,213
B[b]Fl	0,524	0,223	0,120	3,842	0,846
B[c]F	0,232	0,118	0,110	0,816	0,206
B[c]Phe	0,090	0,090	0,090	0,090	0,000
B[ghi]P	0,320	0,320	0,320	0,320	0,000
B[j]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
B[k]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
Chr	0,626	0,468	0,206	1,494	0,397
CP[c,d]P	0,050	0,050	0,050	0,050	0,000
DB[a,h]A	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
DB[a,e]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,h]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,i]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,l]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
Flu	2,437	2,104	0,768	6,028	1,368
Fl	1,580	1,181	0,498	4,594	1,060
I[c,d]P	0,680	0,350	0,160	4,344	0,981
Nap	4,171	4,142	2,992	6,772	0,814
Phe	6,826	4,759	2,302	27,350	6,179
Pyr	1,761	0,797	0,050	15,244	3,286
EU 4	1,841	1,080	0,646	5,831	1,471

Tabela 9 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie kukurydzy, środkowa granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,789	0,837	0,080	1,788	0,531
Acy	0,106	0,092	0,080	0,186	0,034
Ant	0,477	0,422	0,312	0,738	0,146
B[a]A	0,182	0,140	0,140	0,454	0,097
B[a]P	0,202	0,170	0,170	0,458	0,083
B[b]Fl	0,196	0,120	0,120	0,526	0,134
B[c]F	0,122	0,110	0,110	0,232	0,033
B[c]Phe	0,090	0,090	0,090	0,090	0,000
B[ghi]P	0,321	0,320	0,320	0,338	0,004
B[j]Fl	0,139	0,110	0,110	0,410	0,072
B[k]Fl	0,161	0,110	0,110	0,418	0,097
Chr	0,165	0,090	0,054	0,560	0,146
CP[c,d]P	0,058	0,050	0,050	0,206	0,035
DB[a,h]A	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
DB[a,e]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,h]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,i]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,l]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
Flu	1,835	0,979	0,454	6,686	1,796
Fl	1,054	0,926	0,446	2,692	0,554
I[c,d]P	0,174	0,160	0,160	0,312	0,040
Nap	4,171	4,142	2,992	6,772	0,814
Phe	7,007	6,274	3,722	12,274	2,354
Pyr	0,568	0,426	0,066	1,768	0,416
EU 4	0,746	0,520	0,484	1,998	0,447

Tabela 10 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie owsa, środkowa granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

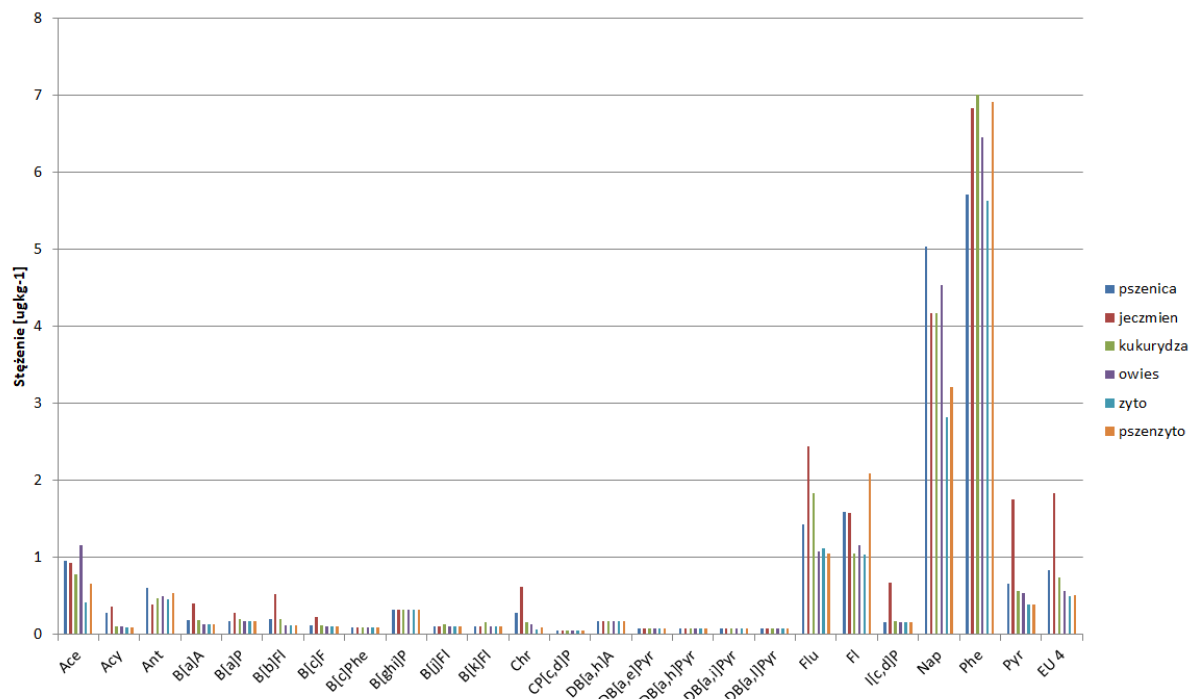
Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	1,163	1,087	0,854	1,750	0,250
Acy	0,106	0,092	0,080	0,186	0,034
Ant	0,496	0,444	0,322	0,902	0,149
B[a]A	0,140	0,140	0,140	0,140	0,000
B[a]P	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
B[b]Fl	0,121	0,120	0,120	0,136	0,004
B[c]F	0,112	0,110	0,110	0,136	0,006
B[c]Phe	0,090	0,090	0,090	0,090	0,000
B[ghi]P	0,320	0,320	0,320	0,320	0,000
B[j]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
B[k]Fl	0,111	0,110	0,110	0,120	0,002
Chr	0,138	0,119	0,088	0,300	0,051
CP[c,d]P	0,050	0,050	0,050	0,050	0,000
DB[a,h]A	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
DB[a,e]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,h]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,i]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,l]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
Flu	1,078	0,993	0,346	1,920	0,353
Fl	1,155	0,994	0,586	3,088	0,588
I[c,d]P	0,160	0,160	0,160	0,160	0,000
Nap	4,537	4,271	2,104	6,632	1,115
Phe	6,447	6,259	4,048	10,952	1,697
Pyr	0,538	0,471	0,148	0,816	0,197
EU 4	0,568	0,549	0,518	0,746	0,054

Tabela 11 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie żyta, środkowa granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

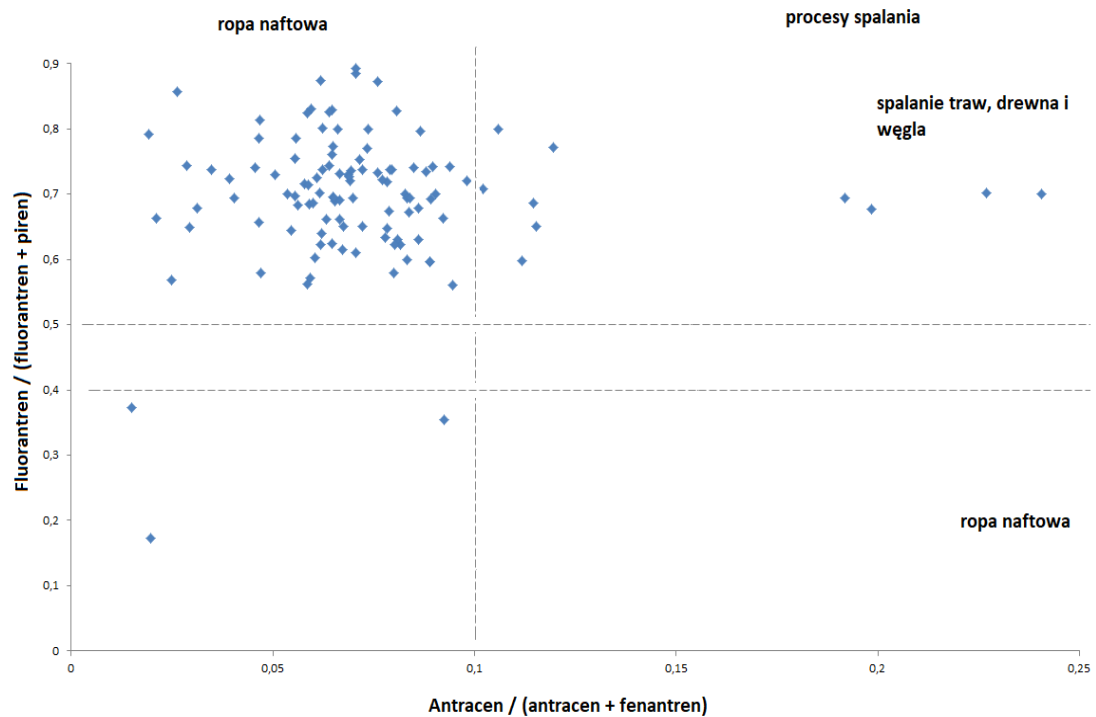
Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,421	0,354	0,096	1,018	0,273
Acy	0,094	0,080	0,080	0,236	0,038
Ant	0,464	0,454	0,210	0,852	0,197
B[a]A	0,140	0,140	0,140	0,140	0,000
B[a]P	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
B[b]Fl	0,120	0,120	0,120	0,120	0,000
B[c]F	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
B[c]Phe	0,090	0,090	0,090	0,090	0,000
B[ghi]P	0,320	0,320	0,320	0,320	0,000
B[j]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
B[k]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
Chr	0,069	0,060	0,040	0,228	0,041
CP[c,d]P	0,051	0,050	0,050	0,074	0,006
DB[a,h]A	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
DB[a,e]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,h]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,i]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,l]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
Flu	1,125	1,058	0,564	2,768	0,534
Fl	1,040	0,902	0,476	2,882	0,542
I[c,d]P	0,160	0,160	0,160	0,160	0,000
Nap	2,816	2,778	0,032	5,448	1,324
Phe	5,636	5,210	3,000	11,076	1,973
Pyr	0,397	0,284	0,166	2,158	0,439
EU 4	0,499	0,490	0,470	0,658	0,041

Tabela 12 Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w ziarnie pszenżyta, środkowa granica oznaczenia [n=30][$\mu\text{g kg}^{-1}$].

Związek	Średnia	Mediana	Min	Max	Odchylenie standardowe
Ace	0,659	0,594	0,392	1,298	0,239
Acy	0,100	0,092	0,080	0,162	0,027
Ant	0,537	0,508	0,304	1,128	0,207
B[a]A	0,140	0,140	0,140	0,140	0,000
B[a]P	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
B[b]Fl	0,120	0,120	0,120	0,120	0,000
B[c]F	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
B[c]Phe	0,090	0,090	0,090	0,090	0,000
B[ghi]P	0,320	0,320	0,320	0,320	0,000
B[j]Fl	0,110	0,110	0,110	0,112	0,000
B[k]Fl	0,110	0,110	0,110	0,110	0,000
Chr	0,088	0,086	0,040	0,174	0,027
CP[c,d]P	0,053	0,050	0,050	0,104	0,012
DB[a,h]A	0,170	0,170	0,170	0,170	0,000
DB[a,e]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,h]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,i]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
DB[a,l]Pyr	0,080	0,080	0,080	0,080	0,000
Flu	1,055	1,016	0,342	1,804	0,398
Fl	2,092	1,010	0,350	7,564	2,210
I[c,d]P	0,160	0,160	0,160	0,160	0,000
Nap	3,207	2,912	2,106	6,066	0,891
Phe	6,907	5,188	3,292	14,470	3,317
Pyr	0,390	0,432	0,074	0,656	0,182
EU 4	0,518	0,516	0,470	0,604	0,027

Rys 2 Profil węglowodorów aromatycznych w ziarnie badanych gatunków zbóż (środkowa granica oznaczenia)

Rys 3 Wykres punktowy wskaźników diagnostycznych WWA Flu/(Flu + Pyr) i Ant/(Ant + Phe) z zaznaczonymi obszarami odpowiadającymi różnym źródłom emisji.

4. Podsumowanie

- Stężenia węglowodorów aromatycznych w ziarnie pochodzącym ze zbiorów krajowych jest niskie.
- Maksymalny poziom wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych ustanowiony dla przetworzonej żywności na bazie zbóż oraz żywności dla niemowląt i małych dzieci jako wartość odniesienia został przekroczony w 6 % próbek.
- Profil wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych sugeruje zanieczyszczenie związane ze spalaniem produktów ropopochodnych.
- Ryzyko zdrowotne związane z obecnością węglowodorów aromatycznych w ziarnie zbóż jest niskie.

**INSTYTUT BIOTECHNOLOGII
PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO
im. prof. Wacława Dąbrowskiego
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

ZA ZAKŁAD BEZPIECZEŃSTWA
I ANALIZY CHEMICZNEJ ŻYWNOŚCI

RAKOWIECKA 36
02-532 WARSZAWA
T: +48 22 606 38 97
za@ibprs.pl